

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

ÇELİK, S. (2020). Hatay-Suriye Sınırında Kaçakçılık (1940). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (3) , 1053-1067.

## Hatay-Suriye Sınırında Kaçakçılık (1940)


Şemsettin ÇELİK (\*)


**Özet:** Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun sınırı Suriye ile olanıdır. Bu sınır, 1921 yılında imzalanan Ankara İtilafnamesi ile şekillenmeye başlamıştır. 877 km uzunluğundaki sınırın yaklaşık 277 km'lik kısmı Hatay iline aittir. Aslında cumhuriyet döneminde en son Hatay – Suriye sınırı şekillenmiştir. Milli sınırların oluşumundan evvel bu bölge sınır bölgesi değildi. Dolayısıyla Halep ve çevresinde kaçakçılık faaliyetleri Akdeniz sahillerinden yapılmaktaydı. Cumhuriyet döneminde ise kaçakçılık faaliyetleri Güneydoğu Anadolu ve Suriye sınırında yoğunlaşmıştır. Daha önce Suriye ile iktisadi bir bütünlük arz eden Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri I. Dünya Savaşı'ndan sonra Suriye bölgesinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Tabii olarak bu ayrılma süreci taraflar için zor olmuş ve bu süreçte eskiden beri var olan ticaret, bölgede şekil değiştirerek kaçakçılığa dönüşmüştür. Bu kaçakçılığın mühim bir kısmı da Türkiye – Suriye sınırının önemli bir bölümünü meydana getiren Hatay – Suriye sınırı üzerinde cereyan etmiştir. Öyle ki Hatay'ın Türkiye'ye iltihakı gündeme geldiğinde ve bu konudaki siyasi müzakereler başlayınca, gümrük vergisi farkından yararlanmak isteyen Hatay Devleti vatandaşları ile Türkiye'den gelen menfaatine düşkün gözü açıklar, bu durumu istismar yolunu tutmuştur. Hatta Kayseri, Sivas, İstanbul gibi büyük şehirlerden evini barkını satıp paraya çeviren bazı şahıslar, Hatay'a akın etmeye ve Halep'ten çok miktarda kaput bezi, otomobil lastiği, çay, kahve, suni ipeklî mensucat ve parça halinde elbiselik ve gömleklik kumaşlar vs. ithal etmeye başlamışlardır. Kaçakçılığın bu raddeye gelmesindeki en önemli etken Türkiye ile Suriye arasındaki fiyat farkıydı. Özellikle Hatay'ın anavatana katıldığı ilk yıllarda başta Hatay Vilayeti olmak üzere ülke ekonomisi bundan büyük ölçüde zarar görmeye başladı. Bundan dolayı Hatay Valiliğinin talebi üzerine Gümrük ve İhbarlar Vekâleti Müfettişleri 1940'da Hatay Vilayetindeki kaçakçılık ve sınır ihlalleri hakkında incelemeler yaptı. Bu incelemeler neticesinde bölgede kaçakçılık yapılmasına sebep olan hususlar 6 başlıkta toplandı. İşte bu çalışmada kaçakçılığa sebep olan bu altı başlık etüt edilecek ve bunların Hatay'a sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan yansımaları ortaya konulacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Kaçakçılık, Gümrük Vergisi, Hatay, Türkiye-Suriye Sınırı, Ekonomi.

### The Smuggling at The Hatay-Syria Border in 1940

**Abstract:** The Republic of Turkey is the longest border with Syria. This boundary started to take shape with the Ankara Agreement signed in 1921. Approximately 277 km of the 877 km long border belongs to Hatay. In fact, during the republic period, the last political border of Hatay - Syria was formed. This region was not a border region before the formation of national borders. Thus, smuggling activities in Aleppo and its surroundings were made from the Mediterranean coasts. During the Republican period, smuggling activities were concentrated on the borders of Southeast Anatolia and Syria. The Eastern Anatolia and Southeastern Anatolia regions, which had previously had an economic unity with Syria, had to leave Syria after World War I. Of course, the process of separation has been difficult for the parties and in this process, the former trade has transformed into a smuggling area. Also, a substantial portion of this trafficking, which constitutes an important part of the Turkey-Syrian border took place on Hatay- Syrian border. So, when Hatay came up to the joining of Turkey and began political negotiations on this issue, those who want to

\*) Dr.Öğr.Üyesi Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (e-posta: semsettin.celik@erzurum.edu.tr)  ORCID ID. <https://orcid.org/0000-0002-8775-9647>

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır  iThenticate for Authors & Researchers intihal incelemesinden geçirilmiştir.

take advantage of the difference in customs duty, Hatay State citizens with fond interest from Turkey to Hatay persons have abused this situation. Even, some people who sell their homes from big cities like Kayseri, Sivas, Istanbul, flock to Hatay, and a lot of caput cloth, car tire, tea, coffee, artificial silk fabrics and piece dress and shirting fabrics from Aleppo, etc. have started to import. The most important factor Smuggling come to this extent, was the difference in price between Turkey and Syria. In particular, in the first years of Hatay's homeland, the country's economy, mainly the province of Hatay, has begun to suffer greatly. Therefore, upon the request of the Hatay Governor's Office, the Ministry of Customs and the Undersecretary of Inspectors made investigations on the smuggling and border violations in Hatay Province in 1940. As a result of these investigations, the issues causing smuggling in the region were gathered under 6 headings. In this study, these six headings, which cause smuggling, will be studied. As a result of these investigations, the issues causing smuggling in the region were gathered under 6 headings. In this study, these six topics that cause smuggling will be studied and their reflections on Hatay in terms of social, cultural and economic aspects will be explained.

**Keywords:** Smuggling, Customs Duty, Hatay, Turkey-Syria Border, Economy

**Makale Geliş Tarihi:** 08.11.2019

**Makale Kabul Tarihi:** 28. 09.2020

## I. Giriş

Tarihi milattan önceki zamanlara dayanan kaçakçılık (Gökçek, 2017: 40), Cumhuriyetin ilk döneminde hükümetlerin tedbirlerine rağmen ülkenin başlıca meselelerinden biri haline gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşundan önceki döneme bakıldığında, on yıllık savaş dönemi ve Osmanlıdan devralınan yükümlülükler, yeni Türk devletini ekonomik olarak çok zor bir durumda bulmasına neden olmuştur. Milli ekonomik doktrin çerçevesinde yapılandırılmaya çalışılan Cumhuriyet dönemi Türkiye ekonomisi, iktisadi korumacılık ve bunu destekleyecek gümrük politikalarının uygulanmasını gerekli kılıyordu. Ancak Lozan Antlaşması gereğince bunun hemen uygulanması mümkün olmamıştır. Osmanlı'dan devralınan olumsuz ekonomik bakiyeye ilaveten bir de Lozan Antlaşması'na ek olarak imzalanan Ticaret Sözleşmesi, Türkiye'ye beş yıl süre ile iktisat politikalarını dondurmak gibi yeni kısıtlamalar getiriyordu. Bu kısıtlamalar içerisinde gümrük tarifelerinin beş yıl süre ile değişmemesi de vardı (Boratav, 1998: 32). Yani Türkiye, bazı ülkelerden ithal edeceği malların gümrük tarifelerini Osmanlı Devleti'nin 1916'da uyguladığı tarifeler düzeyinde tutmaya mecbur ediliyordu (Beyarlan, 35-42).<sup>1</sup> Bu durumda ancak 1928 yılı sonunda gümrük vergilerini artırmak mümkün olmuştur. Bu sefer de korumacılığı tehdit eden kaçakçılık ekonomisinde bir patlama meydana gelmiştir. Meselenin adli boyutu bir yana bırakılırsa, kaçakçılığın ekonomik sebeplerden kaynaklandığı aşikârdır. Bu kanun dışı faaliyetler, I. Dünya Savaşı sonrasında gelişen siyasi süreçte sınır bölgelerinde ortaya çıkmıştır. 1930'larda Türkiye için ekonomik olarak önemli bir mesele haline gelen

<sup>1</sup> Osmanlı'da dış ticaret politikasına uygun ilmi ve sistematik nitelikte hazırlanmış ilk gümrük tarifesi 1916 tarihli gümrük tarifesidir. Bu tarife ile daha önce uygulanan kıymet sistemi terk edilerek himaye sistemine geçilmiştir. Hasan Saka, **Dış Ticaret ve Gümrük Politikaları**, Maarif Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1945, s. 90.

kaçakçılık ekonomisi, Hatay'ın anavatana katılışı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin bu yeni vilayetinde de kendini göstermiştir.

Günümüzde Suriye toprakları içerisinde kalan Halep ve Şam birer vilayet merkezi olarak 1918'e kadar Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisindeydi. Bölgedeki doğal ticaret güzergâhlarından birisi İskenderun-Belen-Antakya ve Halep güzergâhıydı. Bu ticaret güzergâhı Halep'ten sonra Basra Körfezi'ne kadar uzanıyordu (Ürkmez, 2016a: 110-111). Antakya ve İskenderun havalisi Halep vilayetine bağlı birer kaza merkeziydiler. Ancak I. Dünya Savaşı'ndan sonra buradaki durum değişti. Şam ve Halep vilayetlerinin de bulunduğu güney toprakları Osmanlı Devleti'nden koparıldı. Dolayısıyla burada normal şekilde seyreden ticari faaliyetler artık kaçakçılık hüviyetine girecekti. Bu gelişmeden önce bölgede kaçakçılığın yapıldığı tek yer bölgenin dış dünya ile bağlantısını sağlayan İskenderun Limanı'ydı (Ürkmez, 2016b: 152, 155).

Fransızlar daha sonra bölgede yeni kurulan Türk Devleti ile olacak sınırı tespit etmek için Türklerle bir araya geldiler. Türkiye – Suriye sınırı Cumhuriyet döneminde en son şekillenen sınır olmakla birlikte, bu sınırın belirlenmesi uzun bir süreçte gerçekleşmiştir. 1921 senesinde Fransa ile başlayan sınırın şekillenme süreci, Suriye ile yapılan Hudut Komisyonu toplantıları ile 1960 yılına kadar devam ettirilmiştir. Ancak 1960-1965 arasında Suriye'nin toplantılara katılmaması üzerine tamamen durmuştur (Öğüt, 2011: 95). 1960 senesinden sonra sınıra tel örgü çekilerek mayın döşenmiştir (Atasoy, Geçen, Korkmaz, 2012: 6).

## II.Hatay'ın Anavatana Katılması Sürecinde Kaçakçılık

Hatay (Antakya) bölgesi toprakları, I. Dünya Savaşı sonrasında, kadimden beri önemli bir parçasını oluşturduğu Anadolu ile siyasi ve iktisadi bir ayrışma sürecine maruz kalmıştır. 1939 yılında Hatay'ın iltihakıyla birlikte bu süreç sona erdi. Ancak bu yeni süreçte bölgenin Suriye ile olan iktisadi bütünlüğü bozulmuş ve buna bölge halkının alışması epey zor olmuştur. Bu durum öteden beri var olan doğal ticaretin kaçakçılık ekonomisine dönüşmesine neden olmuştur. Gerek Hatay'ın anavatana yeni katılması ve gerekse bölgenin coğrafi vaziyeti nedeniyle bu mntıkada gümrük muhafaza kordonu meydana getirilememiştir. Bunun yanı sıra Suriye tarafının önleyici tedbirler almadaki yetersizliği ve gevşekliliği sebebiyle de kaçak malların sınırdan içeriye sızmasına engel olunamamıştır.<sup>2</sup> Bu sebeple Hatay Valiliği tarafından 12.8.1940 tarihli bir yazıyla, Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine<sup>3</sup>, Hatay Vilayetindeki kaçakçılığın mevcut durumu ve bu hususta alınması gerekli tedbirler bildirilmiştir. Bunun üzerine, gerekli karar ve tedbirlere başvurmadan önce, keyfiyetin bir de yerinde ilgili Gümrük ve İnhisarlar Müfettişleri Heyeti tarafından incelenmesi lüzumu doğmuştur. Başbakanlığın emriyle teşekkül eden teftiş heyeti, bölgede yirmi altı gün devam eden tetkikleri sonucunda

<sup>2</sup> Kaçakçılık, Suriye'de devlet himayesi görürcesine gizli bir teşkilata sahipti. Doğan Köymen, "Kaçakçılık", **İktisadi Uyanış**, Sayı, 53, S, 4, İstanbul, Haziran 1953, s. 4-5.

<sup>3</sup> Gümrük ve İnhisarlar Bakanlığı, 21 Aralık 1931'de kurulmuştur. Korkut Boratav, **Türkiye'de Devletçilik**, İmge Kitabevi, Ankara, 2006, s. 139-140.

hazırladıkları 26.10.1940 tarihli rapor, Gümrük ve İhisarlar Bakanı tarafından Başvekâlet Makamına sunulmuştur (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Gümrük Bakanlığı, bu yazıda milli ticaret ve iktisadı etkileyen bu halin önüne geçmek gerektiği hususunu vurgulamıştır. Ayrıca "...yüksek hami vergiye tâbi veya ithal ve ihracı yasak veya tahdide tâbi kaçak maddelerin yurt içinde nakil ve tedavülünü takip ve kontrol etmek suretiyle istimal ve istihlak imkânlarını ortadan kaldıracak daha ciddi ve müessir tedbirlere müracaata lüzum ve zaruret görülmektedir" diye de bir değerlendirmede bulunulmuştur. Buna ek olarak Gümrük Vekâletinin, konu hakkında başka memleketlerde uygulanmakta olan tedbir ve usullerin de tetkik edilerek bünye ve ihtiyaca uygun bir kanun taslağı hazırlamaya başladığı ve (buradaki "yakında" kelimesi silinecek) Başbakanlığa sunulacağı ifade edilmiştir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Gümrük ve İhisarlar Bakanlığı Teftiş Heyeti Reisi Osman Cemil Batır başkanlığında, Maliye Müfettişi Zeki Kerempe, Mülkiye Müfettişi Nuri Atay ve Ticaret 7. Müfettişi Hilmi Özgen'den oluşan heyet, yerinde gereken tetkikatı yapmış ve vilayetteki yetkilileri de dinlemek suretiyle meseleyi derinlemesine tetkik ederek aşağıdaki neticelere varmıştır. Teftiş heyeti, Hatay'da yapılan kaçakçılığı altı maddelik bir raporla mütalaa etmiştir (BCA, 030.0.010.180.246.3.):

1. Coğrafi konum ve kültürel yapının Hatay'da yapılan kaçakçılığa etkisi.
2. Kaçakçılığın kaynağı.
3. Hatay'da kaçakçılığı kolaylaştıran etmenler.
4. Suriye'de zaman zaman meydana gelen fiyat dalgalanmaları nedeniyle kaçakçılığın bugünkü durumu.
5. Kaçakçılığı önlemek için teklif edilen tedbirlerin değerlendirilmesi.
6. Heyetin kaçakçılığı önlemek için alınmasını önerdiği birincil ve ikincil tedbirler.

#### **A. Hatay'da Kaçakçılığın Coğrafi Konumu ve Etnografik Vaziyeti**

Hatay vilayeti, Türkiye ile Fransa arasında 23 Haziran 1939 tarihinde Ankara'da imzalanan antlaşma gereği Türkiye'ye ilhak edilen eski İskenderun sancağı (Şaşmaz, 2014: 171) ile 3711 sayılı kanuna göre Seyhan ve Gaziantep vilayetlerinden alınarak Hatay'a bağlanan Dörtüol ve Hassa kazalarından oluşmaktaydı (T.C. Resmi Gazete, 11 Temmuz 1939; Melek, Pehlivan, 2011: 303). Bu tarihlerde Hatay vilayeti 3711 sayılı kanunla ilave olunanlarla beraber Dörtüol, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Reyhaniye ve Yayladağ kazalarından meydana gelmekteydi. Ayrıca vilayet merkezi olan Antakya'ya bağlı 16 nahiye ve 276 da köyü vardı. 1940 sayımına göre nüfusu 234.000 kişiydi (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Hatay'ın coğrafi sınırları ve etnografik durumu, kaçakçılık için oldukça elverişliydi. 26.10.1940 tarihli raporda Hatay'daki kaçakçılık faaliyeti yedi coğrafi sahaya ayrılmıştı (BCA, 030.0.010.180.246.3.):

**Tablo 1.** Kaçakçılığın Coğrafi Sınırları.

Sınırlar	Mıntıklar
Hatay'ın Kuzey Sınırı	1. Seyhan ve Gaziantep Vilayetleri Mıntıkası
Hatay'ın Doğu Sınırları	2. Kürt Dağı Mıntıkası
“ “ “	3. Reyhaniye Mıntıkası
“ “ “	4. Asi Nehri Mıntıkası
Hatay'ın Güney Doğu Sınırı	5. Karbeyaz Mıntıkası
Hatay'ın Güney Sınırı	6. Yayladağ Mıntıkası
Hatay'ın Batı Sınırı	7. Akdeniz

Hatay'ın kuzey sınırını oluşturan ve doğrudan doğruya Seyhan ve Gaziantep vilayetleri ile bağlantısı olan bu kısım, kaçakçılık noktası bakımından incelenmeye değer bir yerdir. Öyle ki buranın Suriye'ye komşu olan doğu kısmında, Meydan-ı Ekbez ve havalisinde, Türkiye'den Suriye'ye canlı hayvan ve Suriye'den Türkiye'ye muhtelif eşya kaçakçılığı yapılmaktaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Hatay'ın doğu sınırlarını teşkil eden Kürt Dağı mıntıkası, araba ve hatta hayvanla dolaşılacak kadar taşlık olduğundan, hayvanla kaçakçı takibi neredeyse imkânsızdı. Bunun yanı sıra bu kısımdaki mevcut etnografik yapı da kaçakçılık imkânlarını kolaylaştırmaktaydı. Suriye sınırları içerisinde kalan Kürt köyleri ile sınırın Türkiye tarafında bulunan arazinin tamamına yakını Kürt köyleri ile meskûndü. Bu köyler ahalisinin akrabalık ve konuştukları lisan itibariyle aralarındaki sıkı münasebetler, kaçakçılığı etkiliyordu. Bu kesimde özellikle yol üzerinde bulunan bir kısmı Türkiye'ye bir kısmı Suriye tarafına bakan ikişer kapılı evlerden yağmurlu ve karanlık gecelerde karşıdan karşıya kolaylıkla kaçakçılık yapılmaktaydı. Sınırın bu kısmında Türkiye'den Suriye'ye canlı hayvan, Suriye'den Türkiye'ye çeşitli cins eşya kaçakçılığı yapılmaktaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Hatay'ın doğu sınırlarının diğer kısmını ise Reyhaniye mıntıkası oluşturmaktadır. Bu mıntıkada sınırın her iki tarafı ekseriyetle Arap köyleri ile meskûn olup, Barışadağ adıyla anılan ve pek yüksek olmayan küçük tepelerle engebeli bir durumdaydı. Bu bölgede de etnografik yapıdan kaynaklanan sebeplerle kaçakçılık vakalarına sık rastlanıyordu. Burada sınıra çok yakın olan Suriye'nin Harim kazası merkezi, bu havalideki kaçakçılık yuvalarının merkezi durumundaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Hatay'ın doğu sınırlarının üçüncü kısmını da Asi Nehri Mıntıkası teşkil etmektedir. Bu kısım Hatay ile Suriye arasındaki sınır hattının 25 km'lik mesafesini oluşturuordu. Asi Nehri bu noktada doğal bir engel teşkil etmekle birlikte, suların az aktığı yaz aylarında bu bölgeden de kaçakçılık yapılmaktaydı. Nehre giren bir şahıs vasıtasıyla baş üzerinde tutulan bir çuval içerisinde Türkiye tarafına geçirilerek orada bulunan kendi

adamlarına teslim edilmek ve daha sonra bu malların gece karanlığından istifadeyle içeriye doğru sevk edilmek suretiyle kaçakçılık yapıyordu. Sınırın bu kısmında, Suriye'den Türkiye'ye otomobil lastiği ve muhtelif cins eşya kaçakçılığı yapılmaktaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Hatay'ın güneydoğu sınırını oluşturan Karbeyaz mıntıkasında sınırın her iki tarafında Arap köylerinin mevcut bulunması nedeniyle kaçakçılık vakalarına sık tesadüf edilmekteydi. Bu mıntıkada Suriye'den Türkiye'ye muhtelif cins eşya, bilhassa suni ipekli dokumalar ile kullanılmış eski elbise kaçakçılığı yapılmaktaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Yayladağı mıntikasının yer aldığı Hatay'ın güney sınırı; girintili çıkıntılı, engebeli ve ormanlık bir araziye sahiptir. Sınırın iki tarafında Ermeni köyleri bulunmaktaydı. Türkiye tarafında azınlık (ekalliyet) teşkil edecek kadar bir Ermeni kitlesi kalmamakla beraber, sınır içinde ve dışında Ermeniler ile iyi ilişkiler kuran köylüler, kaçakçılığa meydan vermekteydiler. Buna ek olarak sınırın ormanlık ve engebeli dağlık araziden oluşması kaçakçılık vakalarına müsait ortam hazırlamaktaydı. Yayladağı kazasındaki Gümrük İdare Memurluğu kaçak eşya ambarı, Gümrük ve İnhisarlar Teftiş Heyeti tarafından gezilmiş ve içerisinde suni ipekli çeşitli dokumalar ile kullanılmış eski elbiselerin bulunduğu tespit edilmişti. Heyet, bu havalideki kaçakçılığın, muhitin vaziyeti göz önüne alındığında önemli miktarda olacağını düşünmekteydi (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Kaçakçılık vakalarının görüldüğü yerlerden biri de Hatay'ın batı sınırını teşkil eden Akdeniz idi. Bu kısımda, deniz tarafına bakan Gümrük Muhafaza Karakolu sahilden çok yüksek bir yerde bulunduğundan, denizden gelip geçen vesaitte fiilen müdahale etmesi mümkün değildi (BCA, 030.0.010.180.246.3.). Ayrıca Kel Dağ'ın(Alagöz 1944:215) Asi Nehri'nin yüksekte kalan kısımlarına yakın taraflarında karakol bulunmamasından dolayı, deniz tarafından karakolların gerisine eşya getirilmesi mümkündü. Bu mıntıkada, Asi Nehri'nin denize döküldüğü noktaya çok yakın bir mesafede Süveydiye (şimdi Samandağ) nahiyesi vardı. Teftiş heyetine göre, burasının etnografik yapısı, sınırın diğer tarafındaki Lazkiye ile benzerlik gösterdiğinden kaçakçılığa müsaitti. Öte yandan bu kasabada ve civarında, kaçak rakı<sup>4</sup> imal edilmekteydi. Özellikle bu havalide incir rakısı çok revaçta olmalı ki, yerel basında sık sık kaçak incir rakısı haberleri yer almıştır. Mesela, bunlardan biri 1946 yılına ait olanıdır ki, Süveydiye bucağına bağlı Mağaracık köyündeki metruk mağaralarda, şüphe üzerine tekel memurları ile jandarmalar bir araştırma yapmış ve dört büyük fiçı incir cibresi ile dört küp rakı, kaçak rakı imaline mahsus taktir aleti bulmuşlardı (Yenihatay: 17 Şubat 1946). Bundan dolayı burası İnhisar İdaresi tarafından da bir mücadele mıntıkası olarak kabul edilmekteydi. İnhisar İdaresi tarafından kaçakçılıkla mücadele mıntıkası olarak kabul edilen yerlerden biri de Arsuz nahiyesiydi. Bunun sebebi, kasaba merkezi ve civarında incir rakısı isminde kaçak bir tür rakı imal edilmesiydi. İskenderun hapishanesi mevcudunun yarısından fazlasını rakı

<sup>4</sup> Rakı kaçakçılığı 1946 yılında da gündemdeydi. **Atayolu**, 1 Nisan 1946; Süveydiye'de, kaçak incir rakısı imalatı, 1946 senesinde de devam etmekteydi. **Yenihatay**, 5 Mart 1946.

kaçakçılığında dolayı mahkûm ve tutuklu kimselerden oluşmaktaydı. İnhisar İdaresi, bu havalide bulunan incirleri normal fiyatlarının üstünde satın almak suretiyle, bu yöresel ve dâhili kaçakçılığın önüne geçmeye çalışmaktaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

### **B. Hatay'da Kaçakçılığın Kökeni**

Bu hususta Gümrük ve İnhisarlar Teftiş Heyetinin bölgede yaptığı incelemeler sonucunda elde ettiği netice şöyledir: 1940 yılı sonlarında Hatay Vilayetinde, doğal olmayan, aşırı miktarda Suriye mamulü ve özellikle suni ipekli dokuma mevcuttu. Bunun sebeplerinden biri, Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmasından önce İskenderun sancağı zamanında kaçakçılığa depo vazifesi gören köy ve kasabaları ihtiva etmesi ve emsali Suriye köy ve kasabalarından daha önemli bir mevkiye bulunmasıydı. Bundan dolayı bu havalide Türkiye'ye kaçak olarak sokulmak maksadıyla bazı maddeler çok fazla miktarda yığılmıştı. İkincisi, buna bağlı olarak Hatay'ın Türkiye'ye iltihakı gündeme gelmeye ve bu konuda siyasi müzakereler başlayınca, gümrük vergisi farkından istifade etmek amacıyla gerek Hataylı, gerekse Türkiye'den gelen menfaatperestlerin bu durumu istismar etmesiydi. Hatta Kayseri, Sivas, İstanbul gibi büyük şehirlerden evini barkını satıp paraya çeviren gözü açık şahıslar, Hatay'a akın etmeye ve Halep'ten büyük miktarlarda miktarda kaput bezi, otomobil lastiği, çay, kahve, suni ipekli mensucat (pijama, mendil, çorap, kravat, eşarp, masa örtüleri) ve parça halinde elbiselik ve gömleklik kumaşlar vs. ithal etmeye başlamışlardı. Mesela, o zaman 15-20 hücreden ibaret küçük bir köy olan Ayındilfe (Cilvegözü)<sup>5</sup> köyünde yalnız bir şahısta, diğer vergilerle beraber gümrük vergisi 103.306 lira tutarında mal bulunmaktaydı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Üçüncü olarak, Hatay Devleti'nin<sup>6</sup> kuruluşunu müteakip Suriye'ye ve diğer memleketlere karşı gümrük almak istemesi ve bu amaçla Fransızların Suriye ve Lübnan için tatbik ettikleri gümrük tarifelerini aynen uygulamasıdır. Bu tarife, Türkiye'de uygulanan gümrük tarifesinin çok altındaydı. Hatay Devletinin Türk gümrük tarifesi yerine Suriye tarifesini tercih etmesinin sebebi, iltihak sürecinde yüksek gümrük tarifesi uygulayarak hayat pahalılığına yol açıp Hatay halkını üzmemek gibi siyasi düşüncelere dayanmaktaydı. Bu durum karşısında Türkiye Cumhuriyeti de, aynı düşünceleri göz önüne almakla beraber, Türkiye'deki ithalatçılara vereceği zararları önlemek istemiş ve hal çareleri aramaya girişmiştir (BCA, 030.0.010.180.246.3.). Bu sırada Türkiye Cumhuriyeti'nin gümrük tarife kanununun tamamen ve aynen 19.4.1939 tarihinden itibaren Hatay'da yürürlüğe konduğunu görmekteyiz (BCA, 030-0-010-000-000-212-439-

<sup>5</sup> Sınırın bu kısmında, Ayındilfe'de 3, Akçakoyunlu'da 2, Karkamış'ta 2, Çobanbey'de 3, Mürşitpınar'da 3 olmak üzere toplam 13 portatif Gümrük memur evi bulunuyordu. **Yeniğün**, 4 Nisan 1941.

<sup>6</sup> Hatay Devleti zamanında, Hatay istihbarat teşkilatını yapmak üzere Cemil Ülgen görevlendirilmiştir. Hatay'a komşu ülkelere yapılacak kaçakçılık vs. önlemek üzere istihbarat yuvaları kurulmuştu. Bu istihbarat yuvaları, Antakya istihbarat merkezine bağlı olarak çalışacaklardı. Kurulması planlanan dört yuvadan birisi İskenderun'da olacaktı. Bunların yanı sıra yuvalara bağlı olarak dokuz yerli ajanlık daha kurulacaktı. İsmet Melek – Hamit Pehlivanlı, **Hatay Devleti**, Hatay Valiliği Yayınları, Hatay, 2011, s. 227.

1.). Ancak çeşitli nedenlerden dolayı bunun gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Bununla birlikte, doğal olmayan bir şekilde eşyanın Hatay'a yığıldığını gören Hatay hükümeti, bu stok mallardan bir istihlak (tüketim) vergisi almayı planlamış ve 61 numaralı kanunla 27.4.1939 tarihinden itibaren muteber olmak üzere, bir istihlak vergisi kanunu yayınlamıştır. Gümrük ve İnhisarlar Müfettişleri, Hatay Vilayetinde yaptıkları inceleme ve gözlemler neticesinde, dükkânlarda Suriye mamulü suni ipek mensucata rastlamış ve dükkân sahipleri bunların Hatay Devleti zamanından kalma mallar olduğunu beyan etmişlerdir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Bunun üzerine Teftiş Heyeti, Hatay şehir ve kasabalarında satılan Suriye mallarının önemli bir kısmının Hatay Devleti zamanında ve daha evvelce ithal edilen mallardan oluştuğuna ve bölgede kaçakçılığın mevcut olduğuna kanaat getirmiştir. Hatay Vilayeti dâhilinde bulunan Gümrük Kaçak Eşya Ambarlarında bulunan çok miktardaki kaçak eşyanın varlığını da buna bir delil olarak göstermişlerdir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

### C. Hatay'da Kaçakçılığı Kolaylaştıran Sebepler

Yukarda da bahsedildiği üzere, Hatay'da arazinin çoğunlukla dağlık ve engebeli olması ve Suriye ile olan sınırın iki tarafında Kürt, Arap, Ermenilerin de meskûn bulunması, bölgede kaçakçılığı kolaylaştıran başlıca sebeplerdi (BCA, 030.0.010.180.246.3.). Bunun yanı sıra sınır üzerindeki Gümrük Karakollarının birbirine olan uzaklığının 5 ile 10 km arasında olması da sınırda kontrolün sağlanmasını zorlaştırdığından kaçakçılığı kolaylaştırıcı etkisi vardı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).<sup>7</sup> Bundan dolayı 1941 yılı Nisan ayı içerisinde, vilayet dâhilinde 13 adet Gümrük Karakol binası inşaatı ihaleye çıkarılmıştı (Yenigün: 12 Nisan 1941).

Diğer yandan Hatay'ın Türkiye'ye iltihakından sonra, azınlıklara Türkiye Cumhuriyeti nüfus cüzdanı verildiğinde bunlardan Suriye nüfus cüzdanları alınmamıştı. Azınlıklar da bu nüfus tezkerelerini sınır geçişlerinde rahatlıkla kullanarak pasaport veya pasavan<sup>8</sup> formalitelerinden muaf kalmışlardır. Esasında pasavan taşıyan şahıslar da kaçakçılık hususunda diğerlerinden geri kalmıyorlardı. Tarlasına gidiyormuş gibi serbestçe dolaşabilen pasavanlılar, özellikle altın ve döviz kaçakçılığında<sup>9</sup> daha önemli rol almaktaydılar. Altın ve döviz kaçakçılığı konusunda Maliye Müfettişi tarafından inceleme yapıldığından Gümrük ve İnhisarlar Müfettişleri, bu mevzu üzerinde ayrıca tetkikat yapmaya lüzum görmemişlerdir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

<sup>7</sup> Ayrıca 24.11.1939 tarihli afyon kaçakçılığı ile ilgili bir belge de karakollar arasındaki uzaklığın Türkiye-Suriye arasındaki kaçakçılığın önlenmesini zorlaştırdığı belirtilmiştir. BCA, 030-0-010-000-000-180-245-17.

<sup>8</sup> Sınır boylarında yaşayan insanların kısa süreler için bir taraftan diğerine geçmesine izin veren özel bir belgedir. <https://www.nedir.com/pasavan>.

<sup>9</sup> Bu tür kaçakçılığın oldukça yüklü miktarlarda (25 bin adet altın) yapıldığı yerel basına da yansımıştı. Atayolu, 26 Ocak 1949; Kaçırılan altınlar Filistin'e gitmek isteyen Yahudileri taşıyacak olan Amasya Motoru'ndan çıkmıştı. İskenderun, 14 Haziran 1949.



Kaçakçılığı kolaylaştıran nedenlerden biri de sermayedarlardı. Sınırın iki tarafındaki köylerde oturan ahali fakir kimselerdi. Buna karşılık sınırın her iki iç kısmında kaçak işlerini sevk ve idare eden ve asıl mücadele edilmesi gereken sermayedar kaçakçılar mevcuttu (BCA, 030.0.010.180.246.3.). Mesela, bu sermayedarlardan biri olan İskenderun'un tanınmış tüccarlarından ve aynı zamanda İngiltere'nin İskenderun Konsolosu olan Jozef Catoni'nin, Suriye'ye geçerken gümrük memurları tarafından otomobilinde araştırma yapılmış ve üç bavul içindeki eşyası arasında birçok kıymetli eşya ve para bulunarak hakkında tutulan zabıtlı adliyeye sevk edilmişti (Yenigün: 12 Temmuz 1943). Catoni, kaçakçılık ve rüşvet suçu ile yargılandığı esnada mahkum olacağını anlayarak kararın açıklanmasından önce Halep'e kaçıyordu (Ürkmez, 2019: 1389). Bunların Suriye tarafında olanları kaçak sevk eden, Türkiye tarafında bulunanları ise kaçak ithal eden ve satışını sağlayan sermayedar şahıslardı. Suriye tarafında ikamet edenler için kaçakçılıktan dolayı hiçbir tehlike olmadığı gibi alınabilecek bir tedbirde yoktu. Türkiye tarafında kalanları için, çeşitli şekillerde bazı tedbirler alınması mümkündü. Bunlar için alınması gereken tedbirler ileride zikredilecektir. Bütün bu sebeplerden başka, Hatay'a öteden beri yığılmış mallar ile daha önce Hatay Devleti zamanındaki beyanname, fatura ve gümrük makbuzlarının devam edegelen kaçakçılığı maskelemekte olduğu da bir gerçektir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

#### **D. Suriye'de Meydana Gelen Fiyat Değişiminin Kaçakçılığa Etkisi**

1939 senesinde II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra, Suriye'de birçok maddenin fiyatlarında meydana gelen mühim fiyat artışlarından dolayı kaçakçılık başka bir seyir içine girmişti. Türkiye lehine aydan aya önemli değişim ve dönüşümler vuku bulmaya ve kaçakçılığın yönü değişmeye başlamıştır. Suriye'nin İngiliz ablukası altına girmesi, buraya yapılan ithalatın azalmasına ve mevcut stokların fiyatlarının artmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda Suriye'de ipekli ve yün mensucat fiyatları %300 yükselmiş ve diğer mallarda da önemli miktarda fiyat artışları olmuştur. Hatta daha önce Türkiye'ye kaçak olarak ithal edilen şeker, pirinç, benzin, motorin gibi maddeler, bu sefer Türkiye'den Suriye'ye doğru kaçak olarak gitmeye başlamıştır (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

#### **1. Suriye'den Türkiye'ye Kaçak Sokulan Maddeler**

Türkiye'ye kaçak yollarla getirilen belli başlı maddeler suni ipekli mensucat ile kaput beziydi (BCA, 030.0.010.180.246.3.) ki, bu maddelerin kaçakçılığına yerel basından edinilen bilgilere göre sonraki yıllarda da rastlanmaktaydı (Yenigün: 28 Mayıs 1941; Atayolu: 27 Nisan 1946; Hataypostası: 5 Haziran 1948). O zamanlar, dünya suni ipek üretiminin %80'i viskoz<sup>10</sup> usulü ile üretiliyordu. 1939 senesi verilerine göre, Suriye ve Lübnan'a suni ipek ipliği ithal eden belli başlı ülkeler İtalya, Japonya, İngiltere, Fransa,

---

<sup>10</sup> Bu usulde sunî ipeğin esas maddeleri, selüloz, Sütkestik ve Zeçyağı olup iplik, bu üç yarı mamul madde ile imal edilir. Bu üç maddeden hâsıl olan (viskoz) bir platin levha üzerindeki saç kılı kadar ince küçük deliklerden geçirilerek iplik halinde bir asit banyosunda sertleştirilip katı hale getirilerek yıkanmakta ve kurutulduktan sonra iplik haline getirilmektedir. BCA, 030.0.010.180.246.3.

İsviçre vb. memleketlerdi. Bununla birlikte Halep'te elektrikle çalışan toplam 338 tezgâh ve 17 suni ipek mensucat fabrikası ile birçok da el tezgâhı mevcuttu. İthal edilen bu suni ipek ipliğinin büyük bir kısmı sanayi merkezi olan Halep'te, bir kısmı da Şam'daki fabrikalarda mensucat haline getiriliyordu (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Savaşın devam etmesi ve Suriye'ye uygulanan İngiliz ablukası sebebiyle, Halep'te mevcut suni ipek ipliği stokları gittikçe azalmaya başlamış ve kısa bir süre içerisinde suni ipek ipliği gelmediği takdirde üretimin duracağı anlaşılmıştı. Bu durumda Türkiye'ye yapılan suni ipek mensucat kaçakçılığının da etkileneceği açıktı. Nitekim savaştan önce ve hali hazırda, Halep'te mevcut suni ipek ipliği stok miktarı aşağıdaki gibiydi (BCA, 030.0.010.180.246.3.):

Türkiye'ye büyük miktarda giren kaçak maddelerden biri de, kaput beziydi. Kaput bezi, Suriye'ye mamul bir halde gelmekteydi. Halep piyasasında tutulan belli başlı markalar; Cat Hat, Tabel, Effendi, Temple idi. Suriye'deki fiyat yükselmeleri ve stok miktarları, bu kaçak maddeyi de etkilemişti. Savaştan önce kaput bezinin stoklarına bakıldığında mevcut durumda yarıdan da aşağıya düşmüş vaziyetteydi (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

**Tablo 2.** Halep'teki Suni İpek İpliği Stok Miktarı

Ülke	Savaştan önceki stok miktarı	Hali hazırdaki stok miktarı
Japonya malı	900.000	186.000
İtalya Malı	350.000	30.000
Fransa Malı	100.000	40.000
İngiltere Malı	100.000	20.000
Toplam	1.450.000	276.000

İzah edilen bu vaziyete göre, Teftiş Heyeti, Suriye'den Türkiye'ye yapılmakta olan kaçakçılığın 1940 yılı sonlarında azalmakta olduğunu ve durumun bu şekilde devam etmesi halinde daha da azalacağını düşünmekteydi. Ancak savaş bittikten sonra veya Suriye'deki iktisadi şartlar tekrar eski doğal haline döndüğü takdirde, kaçakçılığın tekrar artacağı şüphesizdi. Bu itibarla heyet, kaçakçılığın engellenmesi için Hatay Valisi tarafından ileri sürülen tekliflerin üzerinde durarak, bunların fayda ve zararlarının ortaya konulmasını lüzumlu bulmuştu (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

#### E. Kaçakçılığı Önlemek İçin Teklif Edilen Tedbirler

Teftiş Heyeti, yaptığı incelemeler sonrasında ayrıca Hatay Valiliği tarafından teklif edilen tedbirleri de değerlendirmiştir. Buna göre valilik tarafından kaçakçılığı önlemek için sınır muhafaza kıtalarının<sup>11</sup> artırılmasında bir fayda düşünülse de böyle bir tedbirin faydalı netice verebilmesi için, sınırın baştan aşağı muhafaza kıtaları ile gözetilmesi

<sup>11</sup> Yayladağ, Reyhaniye ve Süveydiye, Gümrük Muhafaza Teşkilatının bulunduğu yerlerdi. Yenigün, 14 Nisan 1941.

gerekeceği ifade edilmiştir. Kaçakçılığın önüne fiilen geçebilmek için, kaçakçı sermayedarların bulunduğu yerlerle, istihlak merkezlerinde mücadele tedbirleri alınması gerekmekte ve bunun için de kuvvetli ve güvenilir bir istihbarat şebekesinin kurulması ve kaçak yakalanır yakalanmaz muhbire derhal mükâfatının ödenmesi, şekillerinin uygulanması istenmiştir. Bu tali tedbirlerin etkili olabilmesi ve maskelenmiş kaçakçılığın önlenmesi için Hatay Valisi tarafından şu tedbirler ileri sürülmüştür (BCA, 030.0.010.180.246.3.):

1. Belirlenecek bir tarihte evinde, Suriye ve Lübnan menşeli ve İskenderun vasıtasıyla Hatay Vilayeti zamanında sokulmuş olan yabancı menşeli malları, bir defaya mahsus olarak beyannameye tabi tutmak ve satışları fatura ile yapmak.
2. Bu zor olduğu takdirde, beyanname içeriği bir defaya mahsus olmak üzere, devlet namına satın alınarak mevcut malları ortadan kaldırmak.
3. Bu da mümkün olmazsa, kaçakçılığın ortaya çıktığı yerlerdeki sınır valilerine, bir takım yetkiler vermek; kaçakçılık yapanların ticarethanelerini birinci defa altı ay kapatmak, ikinci defa Vilayet sınırı dışına atmak.

Hatay Valisi tarafından önerilen birinci teklif, geniş bir kadroyu gerektirmekteydi, murakabedeki zorluk ve fatura ihdasının yeni bir maske doğuracağı düşüncesinde olan Teftiş Heyeti, bunların hiçbirinin kaçakçılığı önleyemeyeceğine kanaat getirmişti. İkinci teklif, en yumuşak bir tedbir olarak görülmüş, ancak bunun faydalı olması için hükümet tarafından satın alınan eşyanın Hatay Vilayeti ile diğer güney vilayetlerinin ihtiva ettiği bölgeye tekrar sokulmasının yasaklanması ile mümkündür. Üçüncü teklife gelince, bu tedbir özellikle sermayedar kaçakçılarla mücadele bakımından, çok seri ve olumlu sonuçlar vereceği düşünülmele birlikte, ülkenin o günkü iç siyasetinde uygulanması zor görülüyordu (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

#### **F. Teftiş Heyetinin Kaçakçılığı Önlemek İçin Teklifleri**

Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti Teftiş Heyeti, kaçakçılığı önlemek için bir takım tedbirler önermişti. Bunların başında iktisadi tedbirler gelmektedir. Heyete göre, kaçakçılığı her şeyden önce bir iktisadi dava olarak görmek ve bunu daha ziyade iktisadi tedbirlerle önlemek gerekir. Şöyle ki, ipekli mensucatu giyim noktasından ve bilhassa kadınların giyimi bakımından bir ihtiyaç olarak ele almak mecburiyeti vardır. Zira suni ipek ve ipekli mensucat ile ipek ipliklerin, tâbi tutulduğu yüksek ve yüklü vergiye rağmen, Türkiye'ye girişi bunun bariz bir deliliydi. Kaçak olarak giren suni ipekli mensucatu da dikkate almak lazımdı (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Bu ihtiyacı karşılamak için hükümet, özellikle Bursa'da ipek sanayini himaye edecek birçok teşebbüste bulunduğu gibi güneyde Gaziantep'te özel bir girişimci tarafından suni ipek mensucatu imal eden bir de fabrika kurulmuştu. Ancak gerek yüksek gümrük tarifesi ve gerekse ihtiyacın çokluğuna rağmen maliyet fiyatlarının henüz bu ihtiyaçlara cevap verecek seviyeye indirilemeyişi kaçakçılık üzerinde en önemli etkendi. Yani Türkiye'de imal edilen ipekli mensucat maliyet fiyatlarının, Suriye'deki seviyeye doğru indirilmesi için ilgili vekâletlerin tedbir alma mecburiyeti vardı. Bu bakımdan birçok çeşidi ve türü

bulunan ipekli mensucat maddelerinde, iktisadi mücadelenin yapılması çok zor bir işti (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Öte yandan giyim eşyası ihtiyacı, halkın zaruri yaşam ihtiyaçlarından biriydi. Dolayısıyla bu ihtiyacın yeteri kadar karşılanamayan memleketlerde kaçakçılığa mani olmak oldukça güçtü. Teftiş Heyeti, Hatay Vilayetindeki tetkikatı sırasında kaçak eşya ambarlarında birçok müstamel, yani kullanılmış eski ceket, pantolon ve kaput bezi gibi eşyaya tesadüf etmişti. Bundan da bir kısım kaçakçılığın yalnız fiyat farkından istifade etmek maksadıyla değil, aynı zamanda zaruri bir ihtiyaç teşkil eden giyim eşyasının ucuz bir fiyatla tedarik edilememesinden ileri geldiğine kanaat getirilmişti. Bunun için giyim eşyası imalatı üzerinden alınan istihlak muamele vergilerinin kaldırılması, milli fabrikalar ve Sümerbank tarafından köylü için yazlık ve kışlık giyim eşyası hazırlanması iktisadi tedbirler arasında zikredilmiştir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

Diğer yandan heyet, maliyet fiyatlarını dünya piyasası fiyatları seviyesine getirinceye kadar, kaçakçılığı kendi haline bırakarak, sahayı bazı fertlerin şahsi menfaatlerine terk etmeyi ve bu konuda tedbirler almamayı da doğru bulmamıştır. Bu bakımdan teftiş heyeti, milli sanayi ve Türk parasını korumak için, Hatay ve güney vilayetlerinde bir iki cins maddenin alım ve satım ve istihlakinin yasaklanması hususunda kanaat ortaya koymuştu. Heyet, böyle köklü bir tedbire başvurulmasının sebeplerini ise şöyle açıklamıştır (BCA, 030.0.010.180.246.3.):

a. Kaçak olarak gelen ipekli ve kaput bezinin Hakkâri, Diyarbakır, Urfa, Gaziantep ve Hatay Vilayetlerinde alım, satım ve tüketiminin yasaklanmasıyla meşru olmayan rekabet kalkacaktır.

b. Bu yasak sadece suni ipeğe ve kaput bezine uygulanacak. Diğer taraftan Bursa ve Gaziantep'teki fabrikaların imal ettiği suni ipekli dokumaların yerli malı olduğunu gösteren işaret vurulması kaydıyla, bu bölgede alım, satım ve tüketimi serbest olacaktır.

c. Bu suretle yasaklanan ipekli mensucat ve kaput bezinin, bölgede mevcut olan miktarı tahmin edilemeyen stokların ortadan kaldırılması gerekir. Bu da ancak bütçe imkânları ile hükümetin bu malları satın alıp söz konusu vilayetleri kapsayan bölge dışına çıkarması ve orada Sümerbank satış ofisleri aracılığıyla perakende olarak satmasıyla mümkündür. Heyet, bu iki çeşit kaçak eşyanın alım satım ve tüketimi yasaklanmadıkça maskenin ortadan kalkmayacağı kanaatindedir.

d. Bütçe imkânsızlıkları yüzünden bölgede mevcut kaçak malların satın alınması mümkün olmadığı halde başvurulacak çare de şöyle ifade edilmiştir: Bu eşyanın, sahiplerine verilecek belli bir zaman zarfında bölge dışına çıkarılması mecburiyetinin konmasıdır. Bu teklif hükümetçe kabul edildiği takdirde, muayyen bir tarihten itibaren bu bölgede Suriye'den gelmiş suni ipek mensucat ile kaput bezlerinin alım satım ve istihlakinin yasaklanmasıdır.

e. Bölge haricine çıkan stok mallar, orada bir daha bölge dâhiline girmemek kaydı ve şartı ile serbest satılacaktır.

Bu düşünceler doğrultusunda Hatay Vilayetinde, Suriye'den çeşitli şekil ve suretlerle gelen suni ipekli mensucat ile kaput bezinin alım satım ve tüketimi yasaklanarak bu eşyanın yukarıda isimleri sayılan vilayetler haricine çıkarılması halinde, buralarda

kaçakçılığın kalmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca teftiş heyeti, muhbirlere ikramiye verilmesi, istihbarat teşkilatının nicelik ve niteliğinin artırılması, hudut üzerinde bulunan bazı köylerin sınırdan iki km içeri alınması, askeri muhafaza teşkilatı üzerinde valilerin salahiyyetli kılınması gibi kaçakçılığı önlemeye yönelik tali tedbirlerde önermiştir (BCA, 030.0.010.180.246.3.).

### III.Sonuç

Tarihi milattan önceki zamanlara dayanan kaçakçılık, Cumhuriyetin ilk döneminde hükümetlerin aldığı tedbirlere rağmen ülkenin mühim meselelerinden biri haline gelmiştir. Özellikle Türkiye'nin güney sınırlarını sarak yurdun dört köşesine yayılan kaçakçılık, 1960 yılına kadar milli bünyeyi hem iktisadi hem de ahlaki bakımdan tahrip eden bir hususiyet arz etmiştir. Bu tarihten sonra sınıra tel örgü çekilmesi, mayınlı bölge oluşturulması ve sınır bölgelerinde sıkıyönetim uygulanması kaçakçılığı bir nebze olsun azaltsa da yine bu yasal olmayan kaçak ekonomik faaliyetler sürdürülmüştür. Meselenin bu hale gelmesinde Türkiye'nin güneyindeki memleketleri manda idaresinin açık pazar haline getirmesinin, üstü örtük bir vaziyette de olsa kaçakçılığın Suriye devletinden himaye görmesinin ve söz konusu dönemde sınırların karışık bir halde olmasının payı büyüktür.

1940 yılında Hatay Vilayetinde görülen yabancı emtia, daha ziyade Hatay Devleti zamanında yığılmış stoklardan ibaretti. II. Dünya Savaşı nedeniyle Suriye'de eşya fiyatlarının artması, Türkiye'deki kaçakçılığın da aydan aya azalmasına sebep olmuştu. Hatta bazı eşyaların kaçakçılığı Suriye'ye doğru bir istikamet almıştı. Ancak savaş durumundan kaynaklanan bu olağanüstü durumun kalkması halinde, kaçakçılığın yine eski haline dönmesi muhtemeldi.

### Kaynaklar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA), 030.0.010.180.246.3.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030-0-010-000-000-180-245-17

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030-0-010-000-000-212-439-1.

T.C. Resmi Gazete, Sayı 4255, Tarih 11 Temmuz 1939

Atayolu, 1 Nisan 1946.

Atayolu, 27 Nisan 1946.

Yenigün, 28 Mayıs 1941.

Yenigün, 14 Nisan 1941.

Yenigün, 12 Temmuz 1943.

Yenihatay, 17 Şubat 1946.

Yenihatay, 5 Mart 1946.

Yenigün, 4 Nisan 1941.

Hataypostası, 5 Haziran 1948.

İskenderun, 14 Haziran 1949.

Alagöz, Cemal. (1944). “Coğrafya Gözüyle Hatay”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 203-216

Atasoy, Ahmet-Geçen, Reşat-Korkmaz, Hüseyin. (2012). “Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye(Hatay)-Suriye Sınırı”, Bildiri Yayın Yeri Yok.

Boratav, Korkut. (1998). Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985, 6. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, Korkut. (2006). Türkiye’de Devletçilik, Ankara: İmge Kitabevi.

Beyarslan, Ahmet. (Tarih Yok). “Atatürk Döneminde Planlı Ekonomi” Atatürk Döneminin Sosyo-Ekonomik Sorunları, Ankara: Kayseri Üniversitesi Atatürk Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, No: 1, 35-42.

Gökçek, L. Gürkan. (2017). “Kültepe’den Kaçakçılıkla İlgili Yeni Bir Belge”, Archivum Anatolicum, 11/2, 39-44.

Köymen, Doğan. (Haziran 1953). “Kaçakçılık”, İktisadi Uyanış, Sayı, 53, İstanbul, 4-5.

Melek, İsmet – Pehlivanlı, Hamit. (2011). Hatay Devleti, Hatay: Hatay Valiliği Yayınları.

Öğüt, Tahir. (2011). “Milli Sınırların Oluşumu Sürecinde Güneydoğu Anadolu’da Kaçakçılık Ekonomisi”, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, C XXXI, İstanbul, 91-122.

Saka, Hasan. (1945). Dış Ticaret ve Gümrük Politikaları, Ankara: Maarif Bakanlığı Yayınları.

Şaşmaz, Musa. (2014). Türkiye’nin İdari Taksimatı (1920-2013), Cilt VII, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

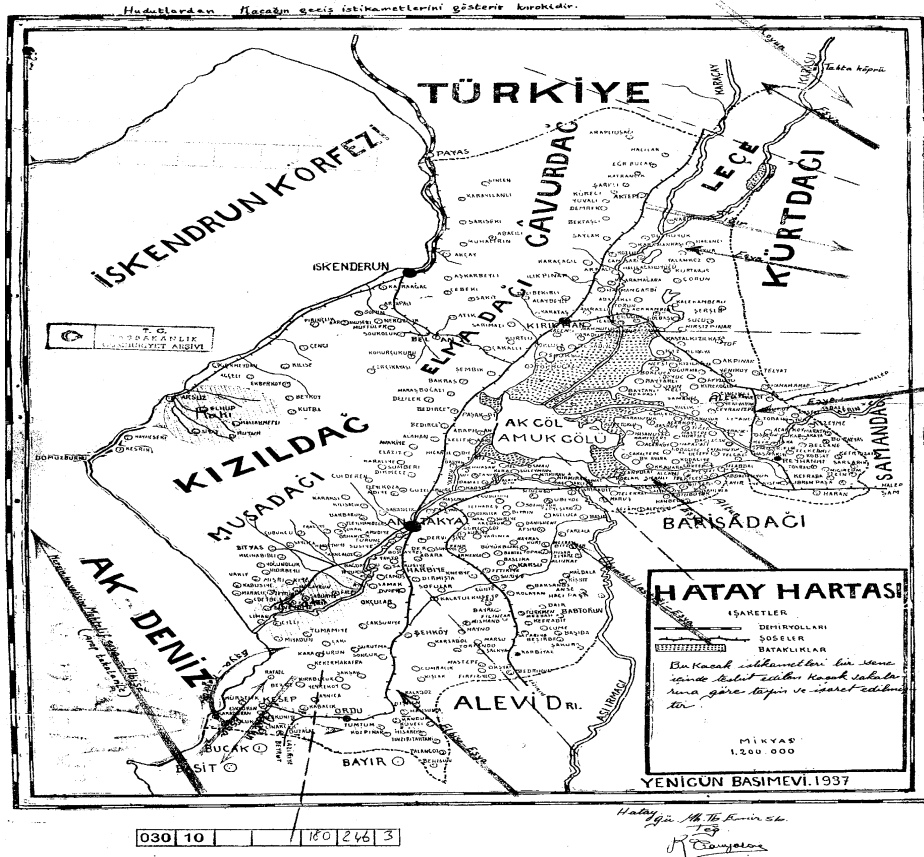
Ürkmez, Naim. (2016a), Doğu Akdeniz’de Bir Liman Kenti: İskenderun (1914-1919), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Ürkmez, Naim. (2016b), “19. Yüzyılın İkinci Yarısında İskenderun Limanı’nda Yapılan Yolsuzluklar”, Hatay Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar-1 Dr. Mehmet Tekin Armağanı, Ed: Sacit Uğuz, Bülent Arı, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, s. 146-159.

Ürkmez, Naim. (2020). “İskenderun’da İki Levanten Aile: Belfante ve Catoni Aileleri”, Anavatana Katılışının 80. Yılında Hatay Uluslararası Sempozyumu Bildiriler 4-6 Nisan 2019 Hatay, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s.1370-1393.

<https://www.nedir.com/pasavan>.

Ek-1. Hudutlardan kaçığın geçiş istikametlerini gösterir krokidir.



Gümrük Muhafaza Tabur Emir Subayı Teğmen tarafından çizilmiş ve Yenigün basımevinde 1937'de basılmıştır (BCA, 030.0.010.180.246.3.).